

Розділ II. ПРОБЛЕМИ І СУПЕРЕЧНОСТІ СУЧАСНОГО КУЛЬТУРНОГО ПРОЦЕСУ

Part II. PROBLEMS AND CONTRADICTIONS OF MODERN CULTURAL PROCESS

УДК 477.598.81

МОДНИЙ КОСТЮМ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКОГО ВТОРГНЕННЯ В УКРАЇНУ

Кікоть Антоніна – доктор культурології, професор, професор кафедри майстерності актора,
Харківська державна академія культури, м. Харків
<https://orcid.org/0000-0001-6927-4892>
DOI: <https://doi.org/10.35619/ucpmk.v48i.797>
ankikot13@gmail.com

Щербань Анатолій – доктор культурології, доцент, завідувач кафедри
музейно-туристичної діяльності, Харківська державна академія культури, м. Харків
<https://orcid.org/0000-0002-9530-6453>
kozaks_1978@ukr.net

Панков Георгій – доктор філософських наук, професор, професор кафедри культурології
та медіа-комунікацій, Харківська державна академія культури, м. Харків
<https://orcid.org/0000-0003-1017-4891>

Виявлено, що на сучасному етапі розвитку подій в Україні, яка чинить опір зухвалій російській агресії, активізувалися всі соціокультурні процеси, до яких належить інститут моди як такий, і модний костюм зокрема. Парадоксально, але війна звільнила великий творчий потенціал українців, європейців, людей доброї волі по всьому світові. Світові модні бренди залучилися до інформаційної війни на підтримку України. Російсько-українська війна має екзистенційний характер, тому дизайнери у своїх колекціях просувають цінності демократії, людської гідності, мирного життя, ідеї єдності з українським народом. Костюм, як візуальний знак, презентує всі перипетії сучасних подій, охоплюючи культуру, релігію, політику, інноваційні технології, загальний комплекс цінностей та правил, навіть ландшафт. Мода під час війни розвивається за багатьма напрямками, з одного боку, аскетизму і мінімалізму, з іншого – креативності й взаємообміну. Також великого поширення набуває стиль мілітарі. Особливо важливими нині є процеси популяризації української культури, зокрема, через художні елементи національного костюма як візитівки України.

Ключові слова: мода, костюм, війна, екзистенційність, гуманізм, стиль, національний костюм.

Постановка проблеми. Поняття костюм і мода мають певні відмінності: костюм реально існує і корелюється за допомогою речей, мода здебільшого має символічний характер. Але зрозуміти сутність костюма можливо лише в контексті моди, яка створює нові костюмні образи, використовуючи історизм, традиційність та ремейк. Деякі якості костюма зі збору і впровадженню соціально важливої інформації є унікальними. На відміну від вербальних знаків культури візуальні знаки костюма сприймаються миттєво як художньо-образне повідомлення.

Російсько-українська війна виявила важливий факт, що Україна завжди знаходилася і знаходиться в центрі протистояння Європи і Росії. Звідси зацікавленість Україною в європейській культурі та й по всьому світові. Це відкриває нові можливості для широкої презентації сучасної концепції української культури. Одним із соціокультурних й інформаційних механізмів такої презентації є модний костюм.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У 2023 р. вийшла книга засновниці найбільшої освітньої інституції України для fashion-фахівців Ukrainian Fashion Education Group М. Лосевої «Теорія моди. Концепції та практики», яка має безпосереднє відношення до пропонованої теми. Окрім аналізу теорії моди, авторка пояснює механізми її розвитку через психологію та мотивацію людей, визначає функції костюма, досліджує процеси виникнення моди та її трансформації. Тему моди, як культурної практики, досліджує В. Черевач (2023 р.). Питання трансформації моди під час російського вторгнення в Україну аналізують В. Парчевська (2022 р.) і Д. Шестакова (2023 р.). Вплив україно-російської війни на світовий порядок визначає М. Козловець (2023 р.). Для визначення актуальних стилів під час війни доречними були статті О. Винокур (2018 р.), М. Винничук (2019 р.) та С. Прищенко (2022 р.).

У статті використано й іноземні джерела: 1) Історія моди з XVIII по XX ст. (2020 р.), присвячене 25-річному ювілею Кіотського інституту костюма, який має одну з найбільших колекцій одягу і є куратором багатьох виставок у світі. У виданні досліджуються модні тенденції з акцентом на європейському жіночому костюмі; 2) стаття Дж. Річардсона (2020 р.) пропонує нове розуміння того, як мода використовувалася для виявлення та поширення дискурсів навколо патріотизму під час Першої

світової війни; 3) стаття Л. Крамера (2022 р.) про сарторіальну трансформацію чоловічого костюма у воєнний час; 4) стаття Х. Червітца та І. Пакгаріна (2022 р.) про події у світі моди як реагування на вторгнення росії в Україну.

Методи дослідження специфіки модного костюма в умовах російсько-української війни ґрунтуються на застосуванні культурологічного підходу, в руслі якого використовуються наступні методи: кросс-культурний метод (для визначення комунікативної функції костюма через соціокультурну поведінку людини); структурно-функціональний метод (для обґрунтування структурних елементів костюма в системі моди з урахуванням їх функцій); метод семіотичного аналізу (для розуміння символічного і художньо-образного строю модного костюма у різних художніх напрямках). Зазвичай використовуються такі загальнонаукові методи, як аналізу джерел, компаративний, узагальнення.

Мета статті – виявити модні тенденції під час російсько-української війни через актуальні стилі модного костюма.

Виклад основного матеріалу дослідження. Мода належить до наймасштабніших соціокультурних процесів сучасності і має багатовимірну структуру. Вона виникає як певний тип поведінки і стиль життя людини через сприйняття і наслідування речей, предметів та манер, отже, регулює людське спілкування. У такий спосіб мода своєрідно доповнює традиції та звичаї, неофіційно узаконюється владою масової навички й охороняється силою суспільної думки. Як слушно визначає М. Лосєва, «мода – це колективна домовленість про те, що є нормою в певний проміжок часу в певному суспільстві» [4].

Багатозначне поняття моди визначається пануванням в суспільстві певних смаків, стилів та зразків; їх загальним визнанням і популярністю. В. Черевач аналізує моду як культурну практику і в цьому аспекті визначає наступні характеристики моди: динамічність і мінливість, історичне підґрунтя та спадкоємність, соціально-комунікативна природа, діалектичність і амбівалентність та культурна універсальність [7; 92]. При цьому мода не лише змінюється, її функціональне призначення у розхитуванні існуючих підвалин і канонів.

Охоплюючи всі сфери людського життя, мода найяскравіше втілюється у костюмі, оскільки саме він найбільше піддається впливу модних тенденцій. До того ж костюм є «другою шкірою», субститутутом людини, персоналізованою річчю, яка має певне психічне навантаження і проживається людиною в соціокультурному просторі. Модний костюм задовольняє потреби людини в новизні.

Одяг людини, який залучається в систему костюма, є важливим ключем до його культури, особистості, навіть релігії. Одяг, як і костюм загалом, існує у трьох вимірах: соціологічному, історичному та художньому, вважають представники Кіотського інституту костюма [11]. За допомогою одягу і безлічі інших елементів костюм грає з людиною, створюючи і перетворюючи її образ власного «Я». Отже, коли кажемо «мода», то в першу чергу маємо на увазі модний костюм.

На перший погляд, мода і війна певною мірою є опозиційними поняттями, оскільки мода, в першу чергу, звертається до різноманітних художньо-естетичних маніфестацій людини; на війні ж найважливішою є проблема виживання, безпекові заходи для самозахисту і збереженню життя своїх рідних і близьких. Функцію збереження життя, з огляду на сьогоднішній день, виконує військовий костюм. Наприклад, розроблений для розвідників у Харкові «костюм-невидимка» з багатошарової спеціальної тканини, яка робить бійця невидимим для будь-яких механічних і електронних засобів спостереження. Звісно, вплив війни на моду не обмежується дизайнерськими проектами військової форми.

Водночас, практична функція костюма, яка у своїй граничності переходить у вітальну функцію, тобто функцію збереження самого життя, ніколи не існувала сама по собі, вона завжди поєднувалася з естетичною функцією, навіть у найскладніші трагічні часи. Отже поняття мода і війна взаємодіють одне з одним. Значущі мікро- і макропроцеси – «від карколомних зсувів в опануванні модою Метавсесвіту до повномасштабної війни» [4] – формують майбутнє вже сьогодні.

На думку відомого українського науковця М. Козловця, «В умовах війни Україна проходить через складну історичну полосу переосмислення, перевизначення і трансформації власної культурно-цивілізаційної ідентичності, формування громадянсько-політичної нації [3; 22]. У цій парадигмі для нашого дослідження важливі наступні позиції: по-перше, вихід України з пострадянського стану і обрання європейського вектору розвитку, що вимагає презентацію української культури і її ролі в європейській історії, поширення знання про Україну за кордоном та просування українського культурного продукту; по-друге, характер цієї війни екзистенційний і світоглядний, тобто це війна за цінності й ідентичність [3; 23].

Слід підкреслити, що війна в Україні стала «своєрідним каталізатором для нового гуманізму» [3; 23], кардинальною цінністю якого є життя людини та повага до людської гідності. Сучасний гуманізм розвивається у боротьбі з неототалітаризмом, який заперечує демократію, права людини, для якого життя людини нічого не варте і це дійсно згубний шлях для людства [3; 23]. Костюм віддзеркалює світогляд

певного суспільства, репродукує і транслює культурні зразки, виступає репрезентантом соціальних подій в їх культурній різноманітності та виконує роль ідентифікатора національної культури.

Відбиваючи зміст подій і явищ, костюм є оригінальним феноменом, що має значення як для вивчення світоглядного тла епохи, так і розуміння феноменів людини й культури загалом. Нині модний костюм в Україні є потужним репрезентантом української культури в світі, ідентифікатором культурно-цивілізаційної ідентичності й громадянсько-політичної нації, повідомленням про принципи гуманізму і загальнолюдські цінності.

Можна погодитися з думкою української театрознавиці Д. Шестакової, що «війни як соціально-політичному явищу притаманна така, на перший погляд, алогічна риса, як ескалація креативних сил. Адже будь-яка війна не лише абсурдна, але й парадоксальна, і в її смертоносності закладений потенціал життя» [8]. Під час війни людина не лише несе великі втрати, але й активує увесь потенціал своїх фізичних і психічних сил, щоб здолати біду. Це «спроба у приреченості на смерть відшукати імпульс життя» [8], щоб зберегти ментальне здоров'я, підтримувати своїх рідних і близьких, друзів і взагалі усіх, хто потребує допомоги, використовувати всі ресурси для наближення нашої перемоги.

Під час війни можна виокремити декілька тенденцій розвитку моди. По-перше, мода набуває аскетичного змісту завдяки усіляким обмеженням. При цьому декоративність відходить на задній план як недоречна і зайва. Цікавою з цього приводу є думка Дж. Ричардсона про патріотичний дискурс через костюм під час Першої світової війни. Науковець підкреслює, що будь-яка екстравагантність у ті часи вважалася непатріотичною. Воєнні розповіді, спрямовані на нібито розрив між жінками і реальністю війни, зображувалися в сатиричних карикатурах [12]. Зовсім інше розуміння українських жінок, які стали поряд із чоловіками на захист рідної землі.

Аскетизм певною мірою представлений стилями *oversize* і *гранж*. Із точки зору символів стиль *oversize* – це історія про біженців і переселенців, які під обстрілами схопили перше ліпше, бажано великого розміру, щоб було тепло не лише самому, а ще й зігріти дітей. Отже причини, чому *oversize* і *гранж* знову є актуальними, достатньо сумні: емоційна виснаженість і фінансова скрута. Костюмні речі у стилі *гранж* (потерті фактури) мають вигляд, ніби їх вже носять досить тривалий час. Окрім потертості, знаковим елементом є дірки в одязі. Зрозуміло, що через війну фінансова ситуація у більшості українців значно погіршилася, бо війна – це катастрофа соціокультурна, політична, економічна тощо.

Характерною рисою моди під час війни є мінімалізм. Стилістка А. Харченко навіть придумала новий термін «гардероб-валіза» як сукупність базових речей, яким вистачить місця в одній валізі для вимушених подорожей. Водночас, які буде не соромно носити у будь-якій країні світу, тому що наш одяг, взагалі костюмний комплекс – це спосіб самопрезентації та комунікації зі світом.

Наступна тенденція розвитку моди під час війни пов'язана з креативністю і залучає потенціал взаємообміну. Наприклад, на знак солідарності з Україною дослідницький центр *Panton Color Institute*, який визначає головні кольори у моді понад 20-ти років, обрав головним трендом поєднання: «вільний синій» та «енергійний жовтий» [8]. Цікавою є концепція доктора мистецтвознавства С. Прищенко про вплив кольоропозначень на семантичне розуміння самоідентифікації. «Колір завжди і всюди є проявом, виразом певної ідеї, однак, не мірою кількості або форми, а якістю тієї властивості, без якої неможливо уявити собі інтелект людини. Кольори культури створюються людиною. Особливості української колористичної палітри здебільшого визначалися характером кольорів природного оточення та характером природних фарбників і сировини. Основу склали гармонійні контрастні пари червоного і зеленого, жовтого та синього, контрастна гармонійна тріада кольорного зору (червоний-зелений-синій), і контрастна гармонійна четвірка (червоний-зелений-жовтий-синій)» [6].

Саме у цих кольорах шотландці зареєстрували новий вид традиційного шотландського орнаменту – тартану, який складається з горизонтальних і вертикальних ліній різної ширини і має вигляд тканини у клітину. Назва цього тартану промовиста – *Ukraine forever* як сміливий символ єднання і непокори. Можна визначити, що культурні коди Шотландії та України об'єдналися єдиною символікою [5; 77].

Багато хто з медійних осіб нині використовує у своєму костюмі синьо-жовті кольори та елементи українського національного костюма, у першу чергу, сорочку-вишиванку. До них належать такі вініченосні особи, як королева Єлизавета II, принцеса Уельська Кейт Міддлтон, королева Нідерландів Максима та королева Іспанії Летиція. Легендарні акторки Демі Мур і Шерон Стоун, яка з'явилася на Канському фестивалі у травні 2022 р. у брючному костюмі насиченого синього кольору, а підкладка піджака була яскраво-жовтою. Канадська письменниця Мей Маск, мати Ілона Маска прийшла на інтерв'ю в українській вишиванці від луцького бренду «*Edelvika*» на знак підтримки України. Цей список можна продовжувати довго.

Важливою модною тенденцією в костюмі під час будь-якої війни є серед розмаїття стилів надання пріоритету стилю «мілітері» (військовий камуфляжний стиль). Оригінальне дослідження чоловічих

костюмів під час війни провів Л. Крамер, дійшовши висновку, що костюми проливають світло на культурні смисли маскулінності фронту, коли чоловіки були відзначені своїм одягом, проводячи межу між чоловічою уважністю до свого одягу та їхніми турботами, тривогами та бажаннями [10].

Стиль мілітері став трендом на всіх Fashion Weeks у 2023 р. Найяскравіший перфоменс у стилі мілітері продемонстрував модний дім Balenciaga. Інтер'єр показу був наближений до воєнних польових умов. Доречною була й колірна гама: від коричневого і оливкового до болотного і сіро-зеленого кольорів.

Слід зазначити, що модний дім Balenciaga одним із перших став на бік України. Його креативний директор Демна Гвасалія у колекції 2022 р. продемонстрував ідеї єдності і підтримки героїчного спротиву українського народу. Сильне враження справив вірш О. Олеся «Живи Україно, живи для краси», з якого починалося шоу. Інтродукція містила також перевдягання гостей у футболки з кольорами українського прапора, які підготували для них організатори показу. Кульмінація показу містила художні образи і символи української культури у яскравих барвах.

У цей же час легендарний кутюр'є Джорджіо Армані презентував свою колекцію у повній тиші, без будь-якого музичного супроводу через трагедію, що розгортається в Україні [9].

Повертаючись до стилю мілітері, слід згадати його основні характеристики, виражені в деталях: наявність погонів або їх імітація, лампаси на штанах, нашивки у вигляді військової символіки, металеві гудзики великого діаметру, сорочки і блузки з коміром-стоячком, пальта і жакети прямого силуету з накладними кишнями, акцентовані застібки, взуття, схоже на військові берці [2; 72].

Під час воєнних подій, що відбуваються зараз в Україні стиль мілітері набуває особливих рис, наприклад, створення авторських колекцій одягу, які б не тільки презентували мистецтво дизайнера, але й перетворювали людину на особистість. Модна особистість завжди існує в соціокультурному просторі та визначається певним набором характерних рис. Нині в Україні до таких популярних рис належать витривалість, незламність, сміливість, альтруїзм, мужність тощо.

Творчий колектив дизайнерів М. Вінничук, Т. Луцкер, М. Лазарчук та О. Піддубна пропонують нове оздоблення для одягу у стилі мілітері – авторський художній розпис вручну. Кожна річ стає ексклюзивною з неповторними зображеннями. «Кінцевим результатом проведеної роботи стала розробка колекції «Незламна». Основою цієї колекції є взаємозв'язок образу, стилю, форм, матеріалів, декоративного та конструктивно-технологічного рішень всіх елементів, характерних для стилю «мілітері» із застосуванням трендового виду оздоблення» [2; 76]. На одязі використовуються детально виписані портрети молодих жінок у військовій формі на полі бою зі зброєю в руках.

Сприйняття дизайнерами війни має креативний і, водночас, символічний, образний характер. Моделі у бронежилетах, прикрашених букетами польових квітів українських степів (Ядвига Нетикша), у футболках з вишивкою «Ukraine» червоними нитками (Kir Khartley). Як реакція на трагічні події в Україні – вишивка зображення Маріупольського драматичного театру з надписом «Діти» та інших українських міст, що постраждали від російського вторгнення. Вишивка цих міст була нанесена на спаплюжені гільзами, цвяхами та склом речі (Старчак).

Мабуть, із цього треба було починати, але й як завершення аналізу модних тенденцій тема використання елементів українського національного костюма є доречною. Це може бути автентичний виріб, репліка, цитата або стилізація. Треба визнати, що модні бренди мають великий потенціал у цій справі. Вони використовують елементи традиційного українського костюма, етносимволіку та створюють надзвичайні колекції в етностилі, змістом якого є відтворення в сучасному костюмі техніки, фактур, кольорів, художніх образів, символів народного строю.

Існує чимало українських брендів, мета яких – нести історію української нації через покоління. Усі вони унікальні, мають свою специфіку і свій неповторний авторський почерк. Наприклад, сучасна дизайн-студія «Світло», творчий колектив якої використовує старовинні орнаменти з сімейних реліквій, рідкісні техніки шитва, раритетні мотиви вишиванок з наймальовничіших куточків України. Окрім одягу, дизайнери виготовляють сумки, намисто, віночки у єдиному художньому образі. Ці моделі знаходяться поза часом, виготовляються в єдиному екземплярі та мають тенденцію передаватися від матері до доньки. У такому ж напрямі працює український бренд національного одягу для всієї родини «Любисток».

На увагу заслуговує також відома українська дизайнера Р. Богуцька, яка створює сучасні мальовничі моделі з використанням українських етнічних мотивів та національного колориту. Одноименний бренд «Роксолана» здійснює художню вишивку не тільки по тканині, а й по шкірі, металеву інкрустацію.

Окрім Р. Богуцької всесвітньовідомі імена українських дизайнерок Л. Пустовіт, О. Караванської, І. Каравай, Я. Червінської, В. Гресь і багато інших, у творчості яких поєднуються сучасні тенденції моди з українськими етнічними мотивами. «Дизайнери для створення нових колекцій використовують інноваційні технології в декоруванні та оздобленні костюма, а саме: сучасна орнаментация, машинна

вишивка, лаковий розпис, тиснення, лазерна перфорація, як перспективи трьохвимірної 3-d відтворення, мікро- та нанотехнології, ензимні технології тощо» [1; 235].

Найпопулярнішим брендом не лише в Україні, але й зараз по всьому світові є сорочка-вишиванка. Під час війни поширення цієї візитівки України настільки велике, що навіть у віддалених куточках Землі можна побачити людину у вишиванці, не говорячи про європейців, у шафах яких оселилася українська гостя.

Серед всесвітньо відомих українських дизайнерок ім'я Віти Кін, яка створила один із найбільш впізнаваних брендів вишиванок. У своїх виробках В. Кін додає до традиційної української вишивки елементи інших культур. Перша леді О. Зеленська носить вишиванку від В. Кін. Український етнобренд Ю. Магдич відомий у понад 30 країнах світу. Дизайнерка колекціонує старовинні вишиванки з метою вивчення їхньої колористики і техніки. Саме ці унікальні вироби надихають її на створення сучасних вишиванок, які популярні серед таких зірок, як Кетрін Зета-Джонс і Келлі Осборн. Слід також згадати відомий львівський бренд ексклюзивних вишиванок ручної роботи Г. Олещук, яка на основі прадавніх традиційних орнаментів створює стильний та витончений одяг, щоб підкреслити неповторну красу українських жінок. Із останніх новин, легендарний дім Діора запросив для оформлення стін подіуму для демонстрації нової колекції українську містичку О. Трофименко. На своїх картинах вона втілює один з найпотужніших символів української культури – дерево життя.

Художній образ у мистецтві завжди є символічним, а костюм повною мірою належить до сфери мистецтва, конкретно до декоративно-ужиткового мистецтва. Від українських вишиванок, що нині належать до елітної моди, перейдемо до найпопулярнішого виду одягу – футболки, яка без перебільшення є у шафі кожної сучасної людини, де б ця людина не мешкала.

В Україні саме футболка стала ретранслятором патріотичних ідей. Дуже поширеними на футболках є принти на козацьку тематику. Наприклад, футболка «Козак» зображує страшного у своєму гніві козака на тлі українського прапора. Пригадується легенда про козаків-характерників, які могли зникати серед чистого поля разом із конем, ловити голими руками розпечені ядра і кидати їх супротивнику, перетворюватися на вовків. Дійсно, щось дуже сильне, динамічне і хиже є в цьому зображенні. Аскетичне обличчя, незвичайна зачіска у вигляді «оселедця», але цей «оселедець» подвійний, дуже довгий, заплетений у коси, начебто летить по вітру. Оголений торс із стальними м'язами, хрест і прикраси у вигляді бус, шабля – все це створює образ непереможності «Тремтіль, вороги!».

На футболці «Козацькому роду нема переводу» зображено гетьмана, багато одягненого у червоний жупан із дорогоцінною зброєю на тлі хреста і золотих куполів наших соборів. Футболка з назвою «Чорнобаївка» зображує козака з пістолетами хрест-нахрест. У тематику футболок (звичай, чоловічих) залучається магія жіночих образів, наприклад, молода жінка з вогняним волоссям летить по небу на стволі, а снаряд тримає у руках, і надпис – «Пороблено в Україні. Конотопська відьма». Або зображення українки-захисниці (яку здавен називали Берегинею) з копною волосся, прикрашеного вінком із червоних троянд і жовто-блакитними стрічками, у традиційному українському вбранні із шаблею, яка палає. Позаду неї велике вогнище; вона стоїть на місточку між минулим і майбутнім.

Християнська тема теж має велике значення під час війни. Наприклад, футболка «Захисти нас у битві» зображує Святого Михайла в обладунках античного героя з крилами і зі щитом. Композиція схожа на срібний медальйон, тільки хрест на щиті червоного кольору.

Значення інформаційних технологій, до яких належить мода і костюм, під час війни важко переоцінити. На думку М. Козловця, «завдяки надзвичайному опору, мужності й героїзму народу Україна буквально закарбувалася на ментальній марі багатьох людей в усьому світі – людей, які до повномасштабного вторгнення Росії не знали, де є Україна на мапі світу [3; 23]. Не лише українці, а й увесь світ повинен знати про події у нашій державі.

Висновки. Отже, модний костюм, як носій інформації та репрезентант національної культури, є складним соціокультурним утворенням. Він корелює співвідношення структури моди і різних статусно-рольових соціальних функцій. Нині у творчості провідних дизайнерів світу втілюється безпрецедентна підтримка боротьби українського народу проти російських окупантів. Водночас, представники всесвітньовідомих українських брендів презентують зразки української культури у своїх найкращих моделях. Навіть королеви виходять у світ в українських вишиванках. Найпоширеніші тенденції моди в дизайні костюма – це поєднання аскетизму і креативності, мінімалізму зі стилем мілітері та український етностиль в одязі, прикрасах, аксесуарах тощо. Мода під час війни через покази, модні бренди інформує про суспільно важливі події, демократичні принципи та загальнолюдські цінності, пропагуючи ідеї збереження людської гідності й самого життя.

Перспективи подальших досліджень. Звісно, різні аспекти запропонованої теми достатньо змістовні й потребують подальшого аналізу. Це концепція модного костюма, військової моди і моди під час російсько-української війни. Кожна з визначених тенденцій моди воєнного часу (аскетизм,

креативність, військовий камуфляжний костюм, етностиль як декларація української культури) може стати темами подальшого дослідження.

Список використаної літератури

1. Винокур О. М. Волинський етнічний костюм у формотворенні української моди. *Вісник КНУКіМ. Серія : Мистецтвознавство* : зб. наук. пр. Київ, 2018. Вип. 38. С. 231–237.
2. Дизайн-проекування моделей колекції жіночого одягу в стилі «мілітарі» із застосуванням плоского виду оздоблення / М. С. Винничук та ін. *Вісник Хмельницьк. нац. ун-ту. Технічні науки*. 2019. № 1. С. 70–76. <https://doi.org/10.31891/2307-5732-2019-269-1-70-76>.
3. Козловець М. А. Вплив україно-російської війни на світовий порядок. *Україна в умовах формування нового світового порядку* : зб. матеріалів XXXV Харків. політолог. читань (м. Харків, 28 квіт., 2023 р.) / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого; Харків. асоц. політологів. Харків, 2023. С. 20–25.
4. Лосева М. Теорія моди. Концепції та практики. Харків : Талант, 2023. 176 с.
5. Парчевська В. В., Паніна І. Г. «Модний вирок» російському вторгненню в Україну. *Вісник студентського наук. т-ва Донецьк нац. ун-ту ім. В. Стуса* : зб. наук. пр. Вінниця, 2022. Вип. 14, т. 1. С. 76–79.
6. Прищенко С. Колір як ресурс української нації. *Мистецтво і дизайн у XXI столітті: конвергенція форм і сенсів* : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф., 8 груд., 2022 р. / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. Київ, 2022. С. 92–96.
7. Черевач В. В. Мода як культурна практика: ідентифікація за основними характеристиками. *Вісник Нац. акад. керівних кадрів культури і мистецтв*. 2023. № 3. С. 88–93.
8. Шестакова Д. Війна у дзеркалі: мода важких часів. *Антиквар* : сайт. URL: [https:// antikvar.ua/vijna-u-dzerkali-moda-vazhkih-chasiv/](https://antikvar.ua/vijna-u-dzerkali-moda-vazhkih-chasiv/) (дата звернення: 29.05.2023).
9. Chervitz H., Pakharyna L. Fashion Industry joins Forces to respond to Russia's Invasion of Ukraine. *L'Officiel*. 2022. 07 March. URL: <https://www.lofficielmonaco.com/fashion/fashion-industry-joins-forces-to-respond-to-russia-s-invasion-of-ukraine> (дата звернення: 24.05.2023).
10. Cramer L., Bellanta M. 'Clothes Shall Mark the Man': Wearing Suits in Wartime Australia, 1939–1945. *Cultural and Social History*. 2022. Vol. 19, iss. 1. P. 57–76. <https://doi.org/10.1080/14780038.2022.2031424>.
11. Fashion History from the 18th to the 20th Century / Kyoto Costume Institute. Germany : Taschen, 2020. 648 p.
12. Richardson J. 'A fur coat and a blunted vocabulary are misfits': Representations of Munitionettes' Fashion and Class during the First World War. *Costume*. 2020. Vol. 57, iss. 1. P. 82–107. <https://doi.org/10.3366/cost.2023.0246>.

References

1. Vinokur O. M. Volyn ethnic costume in the formation of Ukrainian fashion. *Bulletin of KNUKIM Series: Art History: collection of scientific works*. Kyiv, 2018. Vol. 38. P. 231-237.
2. Design of women's clothes' models collection in the «military» style with the use of flat type of decoration / M. S. Vynnychuk et al. *Bulletin of Khmelnytsky National University. Technical sciences*. 2019. № 1. С. 70-76. <https://doi.org/10.31891/2307-5732-2019-269-1-70-76>.
3. Kozlovets M. A. The influence of the Ukrainian-Russian war on the world order. *Ukraine in terms of a new world order formation: Sat. materials XXXV Kharkov. Political scientist. readings* (Kharkov, Apr. 28, 2023) / Nat. jurid. un-t them. Yaroslav the Wise; Kharkov. assot. political scientists. Kharkov, 2023. P. 20-25.
4. Loseva M. Fashion theory. Concepts and practices. Kharkov : Talent, 2023. 176 p.
5. Parchevskaya V. V., Panina I. G. «Fashionable sentence» to the Russian invasion of Ukraine. *Bulletin of the Student Scientific Society of Vasyl Stus Donetsk National University: Sat. science. pr. Vimmitsa*, 2022. Vol. 14, vol. 1. P. 76-79.
6. Prishchenko S. Color as a resource of the Ukrainian nation. Art and design in the 21 st century: the convergence of forms and meanings: *Sat. materials of All-Ukr. Scientific-practical. conf.*, 8 Dec. 2022 / Kyiv. National University of Culture and Arts. Kyiv, 2022. P. 92-96.
7. Cherevach V. V. Fashion as a cultural practice: identification according to basic characteristics. *Bulletin of the National Academy of Leading Personnel of Culture and Arts*. 2023. № 3. P. 88-93.
8. Shestakova D. War in the mirror: the fashion of hard times. *Amtique: site*. URL: <https://antikvar.ua/vijna-u-dzerkali-moda-vazhkih-chasiv/> (contactdate: 29.05.2023).
9. Chervitz H., Pakharyna L. Fashion Industry joins Forces to respond to Russia's Invasion of Ukraine. *L'Officiel*. 2022. 07 March. URL: <https://www.lofficielmonaco.com/fashion/fashion-industry-joins-forces-to-respond-to-russia-s-invasion-of-ukraine> (датазвернення: 24.05.2023).
10. Cramer L., Bellanta M. 'Clothes Shall Mark the Man': Wearing Suits in Wartime Australia, 1939–1945. *Cultural and Social History*. 2022. Vol. 19, iss. 1. P. 57–76. <https://doi.org/10.1080/14780038.2022.2031424>.
11. Fashion History from the 18th to the 20th Century / Kyoto Costume Institute. Germany : Taschen, 2020. 648 p.
12. Richardson J. 'A fur coat and a blunted vocabulary are misfits': Representations of Munitionettes' Fashion and Class during the First World War. *Costume*. 2020. Vol. 57, iss. 1. P. 82–107. <https://doi.org/10.3366/cost.2023.0246>.

FASHION COSTUME DURING THE RUSSIAN INVASION OF UKRAINE

Kikot' Antonina – Doctor of Culturology, Professor, Professor of the Department of Actor Skills, Kharkov State Academy of Culture, Kharkov

Shcherban Anatolii – Doctor of Culturology, Associate Professor, Head of the Department of Museum and Tourist Activity, Kharkov State Academy of Culture, Kharkov
Pankov Georgiy – Doctor of Philosophical Sciences, Professor, Professor of the Department of Cultural Studies and Media Communications, Kharkov State Academy of Culture, Kharkov

It is revealed that current events in Ukraine, which is resisting the arrogant Russian aggression, have intensified all socio-cultural processes, including the fashion institute as such and fashion costume in particular. Paradoxically, the war has freed up the great creative potential of Ukrainians, Europeans, and people of goodwill around the world. Global fashion brands have joined the information war to support Ukraine. The Russian-Ukrainian war has an existential nature, so designers promote the values of democracy, human dignity, peaceful life, and the idea of solidarity with the Ukrainian people in their collections. The costume as a visual sign represents all the challenges of contemporary events, including culture, religion, politics, innovative technologies, a common system of values and rules, and even the landscape. During the war, fashion develops in many directions: on the one hand, asceticism and minimalism, on the other hand, creativity and mutual exchange. The military style is also becoming widespread. The processes of popularizing Ukrainian culture, in particular through the artistic elements of the national costume as a brand image of Ukraine, are of particular relevance today.

Key words: fashion, costume, war, existentialism, humanity, style, national costume.

UDC 477.598.81

FASHION COSTUME DURING THE RUSSIAN INVASION OF UKRAINE

Kikot' Antonina – Doctor of Culturology, Professor, Professor of the Department of Actor Skills, Kharkov State Academy of Culture, Kharkov

Shcherban Anatolii – Doctor of Culturology, Associate Professor, Head of the Department of Museum and Tourist Activity, Kharkov State Academy of Culture, Kharkov

Pankov Georgiy – Doctor of Philosophical Sciences, Professor, Professor of the Department of Cultural Studies and Media Communications, Kharkov State Academy of Culture, Kharkov

The purpose of the article. to analyze fashion trends during the Russian-Ukrainian war through the actual styles of fashionable costumes.

The methodology. In the context of the Russian-Ukrainian war, the methods of research of the of fashion costume specifics are based on the cultural approach, which includes the following methods: cross-cultural method (to determine the communicative function of costume through the socio-cultural behavior of a person); structural-functional method (to substantiate the structural elements of costume in the fashion system, taking into account their functions); method of semiotic analysis (to understand the symbolic and artistic-figurative structure of fashion costume in various artistic trends). General scientific methods such as source analysis, comparative analysis, and generalization are commonly used.

Conclusions. Thus, fashion costume as a source of information and a national culture representative is a complex socio-cultural phenomenon. It correlates the relationship between the structure of fashion and various status-role social functions. Today, the work of the world's leading designers embodies unprecedented support to the Ukrainian people's struggle against the Russian occupiers. At the same time, representatives of world-famous Ukrainian brands introduce samples of Ukrainian culture in their best models. Even the Queens appear in Ukrainian embroidered shirts. The most common fashion trends in costume design are a combination of asceticism and creativity, minimalism and military style and Ukrainian ethnic style in clothing, jewelry, accessories, etc. Fashion during the war informs about socially important events, democratic principles and universal values through fashion shows and fashion brands, promoting the idea of maintaining human dignity and life itself.

The scientific novelty. Based on the cultural analysis, the article studies the socio-cultural phenomenon of fashion costume during the Russian-Ukrainian war on the examples of the work of Ukrainian designers and world-famous couturiers through the definition of current styles (minimalism, oversize and grunge, military and ethnic style). It also reveals the possibility of researching fashion costumes as a source of cultural information.

The practical significance of results obtained. The research results may be used in the further scientific investigations on art history and culture, in the research work of MA students and postgraduate students. Also this theme can be used to develop lectures and seminars, training courses on the history and theory of culture, world art culture as well as for creation of special courses and seminars in the context of introduction to design.

Key words: fashion, costume, war, existentiality, humanity, style, national costume.

Надійшла до редакції 12.02.2024 р.

УДК 7.097:[664:7.021.2]:159.922.4:008

КУЛІНАРНІ ТЕЛЕВІЗІЙНІ ПРОЄКТИ ЯК РЕТРАНСЛЯТОР НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ

Ковальова Тетяна Анатоліївна – аспірантка спеціальності 034 «Культурологія», Київський національний університет культури і мистецтв, м. Київ, Україна

<https://orcid.org/0009-0009-8097-3147>

DOI: <https://doi.org/10.35619/ucpmk.v48i.798>

takida7935@gmail.com